

FORIȘ, ȘTEFAN

O încercare de prezentare a unei biografii a lui Ștefan Foriș a fost făcută de către istoricul col. dr. Al. Gh. Savu, în anul 1968, imediat după Plenara C.C. al P.C.R. din aprilie. Cutezanța sa a fost însă stopată de către doi din cei trei care, în aprilie 1944, îl înlăturaseră din funcția de secretar general al Partidului Comunist pe Șt. Foriș. Materialul urma să apară în nr. 7 din 1968 al revistei „Magazin istoric”, dar în urma intervenției menționate, respectivul număr al revistei a fost retras și dat la topit.

Ștefan Foriș se naște la 9 mai 1890 în comuna Târlugeni, jud. Brașov. Aici absolvă școala elementară și vedește încă de atunci înclinații spre științele exacte. Urmează liceul real în Brașov, apoi Facultatea de Fizică și Matematică din Budapesta. Aici vine în contact cu tineri de naționalități diverse din Imperiul Austro-Ungar și are revelația atracției spre acțiuni politice.

Încadrat în Armata Austro-Ungară, ajunge la gradul de sublocotenent de rezervă. După destrămarea monarhiei dualiste, părăsește Ungaria, în septembrie 1919, și revine la Brașov. Solid pregătit ca intelectual, cunoscător al mai multor limbi, și animat de orientarea spre bolșevism, avea să îmbrățișeze exercițiul jurnalistic. Presa muncitorească și democratică a vremii a fost pentru el unul din domeniile și instrumentele exercitării crezului său politic. Lucrează ca redactor la diverse publicații ca „Vilagos-sag” (Brașov), „Munkas” (București), „Em-leklap” (Brăila) ș.a.

Documentele de arhivă, notele și rapoartele organelor de siguranță semnalau că Ștefan Foriș tipărea clandestin ziare comuniste, organiza ședințe și reuniuni speciale cu un grup de studenți și comuniști, printre care soția sa, Lotty Foriș, I. Ștefănescu (sculptor), Eugenia Vlădescu, Gh. Tezorian (de la medicină), Traian Ionescu (comerț), Alex. Mihăilescu, Timotei Marin, Lenuța Filipovici, Gh. Poenaru (de la drept), C. Manoliu (filozofie), N. Doreanu ș.a., ținea conferințe, se implica în mișcarea sindicală din București și provincie, desfășura propagandă revoluționară la sate. Foriș a pledat pentru ideile mișcării comuniste și a probat virtuți de propagandist eficient.

În anul 1921, devine membru al Partidului Comunist din România, fiind unul din liderii organizației comuniste din Brașov. Ca urmare a suprimării gazetelor, „Munkas” și „Vilagossag” (1922) pleacă la București unde acționează în cadrul organelor centrale ale unor organizații muncitorești și democratice.

În anii 1923-1924 contribuie la reapariția celor două publicații suspendate și la tipărirea ziarului „Emleklap”, ceea ce îi atrage prima arestare.

Alături de Elena Filipovici, Nicolae Doreanu și de alți militanți comuniști, Șt. Foriș pune accentul pe îndrumarea activității de propagandă în mediile studentești din București și alte centre. În 1926 devine secretar al Comitetului de conducere al Ajutorului Roșu, pentru ca, în 1927, să fie ales membru al Comitetului Central al Blocului Muncitoresc-Țărănesc, alături de Mihai Macavei, dr. Eugen Rozvan, Koloman Müller, Alex. Mihăileanu, Simo Geza, Mihail Cruceanu, N. Doreanu ș.a.

În toamna anului 1927, mare parte din militanții acestei organizații au fost arestați. Împotriva acestei arestări, Foriș împreună cu Alex. Mihăileanu au protestat public. În închisoarea de la Cluj, unde a fost întemnițat, în așteptarea procesului, el declară greva foamei, care durează timp de 27 zile. Întrucât slăbise foarte mult, autoritățile l-au predat familiei, considerând exclusă orice posibilitate de fugă. Totuși, Foriș, susținut de rețeaua clandestină a Partidului Comunist, trece ilegal granița. Ca urmare, este judecat și condamnat în contumacie de către Consiliul de Război al Corpului 6 Armată Cluj, la 10 ani închisoare și 50 000 lei amendă.

Cu privire la perioada petrecută de Foriș în străinătate, se cunosc puține date. Potrivit unor informații, s-a deplasat, din însărcinarea Comitetului Executiv al Internaționalei Comuniste, la Moscova, apoi la Viena și la Berlin, urmând a reprezenta P.C.R.-ul în relațiile cu Federația Comunistă Balcanică. Spre sfârșitul anului 1930, revine ilegal în țară, cu scopul de a organiza rețeaua centrală de agitație și propagandă a Partidului Comunist.

Se ocupă de organizarea celui de al V-lea congres al P.C.R. și încearcă să anihileze fracționismul, care se manifesta în această perioadă în cadrul conducerii mișcării comuniste din România. împreună cu alți comuniști Șt. Foriș editează organul "Scânteia", central de presă al Partidului Comunist.

Urmărit de organele de siguranță și poliție este descoperit într-o locuință conspirativă, și arestat, în noaptea de 26 august 1931. Ca urmare, deși s-a ocupat nemijlocit de pregătirea unor documente destinate Congresului al V-lea al P.C.R., nu a putut participa la congres, ținut în decembrie 1931 în apropierea Moscovei.

Timp de patru ani este deținut în penitenciarele Văcărești și Doftana. Eliberat la 1 noiembrie 1935, primește conducerea Colegiului de Presă, care ființa pe lângă Secția de Propagandă și Agitație a C.C. al P.C.R.

Urmează o perioadă de trei ani de acțiune concentrată împotriva pericolului fascist, când Foriș își sporește eforturile în direcția închegării Frontului Unic Muncitoresc și a Frontului Popular Antifascist. De numele lui și al altor intelectuali comuniști și democrați, ca N.D. Cocea, Lucrețiu Pătrășcanu, Ion Vinea, Alex. Sahia, Ilie Zaharia, I. Popescu Puțuri, Petre Constantinescu-Iași, Ștefan Voicu, T. Teodorescu Braniște, Ilie Cristea ș.a. se leagă apariția presei antifasciste, care a imprimat o anume orientare în publicistica românească.

În această perioadă Foriș publică sub semnătură proprie sau sub diferite pseudonime, în presa ilegală și legală, o serie de articole în care pleda pentru depășirea concepțiilor stângiste și sectariste, pentru o nouă viziune, inspirată din realitățile românești.

În anii dictaturii regale (1938-1940) în contextul lichidării sistemului democratic pluripartidist, de către regele Carol al 11-lea, Foriș devine membru al Secretariatului C.C. al P.C.R. în această perioadă a intervenit însă noua tactică impusă de către Internaționala Comunistă, după încheierea Pactului sovieto-german, la 23 august 1939 și după declanșarea celui de al II-lea război mondial, la 1 septembrie 1939, care tactică nu corespundea realităților din România. Ea a dezorientat activitatea partidului, având ulterior efecte nefaste pentru întreaga sa activitate.

Instrucțiunile Internaționalei Comuniste au fost aplicate aidoma de către conducerea P.C.R. din acea perioadă, și la rândul lui, de către Ștefan Foriș, căruia îi revenea un rol important în cadrul Secretariatului. Se reiau acum atacurile la adresa social-democraților și a altor grupări politice din țară, slăbește lupta împotriva Germaniei hitleriste, se dezgroapă tezele eronate în problema națională, care vizau dezmembrarea teritorială a statului național.

Urmare a indicațiilor Comitetului Executiv al *Internaționalei Comuniste*, în februarie 1940, Ștefan Foriș trece ilegal granița în Uniunea Sovietică. În anul 1941 revine în țară, investit cu funcția de secretar general al P.C.R., în locul lui Boris Ștefanov, în condițiile în care România intrase în război. Posibilitățile de activitate legală ale organizațiilor politice s-au restrâns sensibil, în asemenea circumstanțe avea să-și desfășoare Ștefan Foriș activitatea de secretar general al partidului. Marea majoritate a organelor de conducere ale P.C.R. erau descompletate, iar funcționarea lor devenise anevoioasă. Căderile veneau în lanț.

Ipostaza de secretar general al partidului a scos însă în evidență unele carențe ale personalității sale. Elaborarea unor materiale cu caracter programatic și propagandistic l-au absorbit exagerat de mult în dauna îndrumării și organizării practice a mișcării. S-a reflectat, în activitatea sa, formația căpătată în anii când răspundea de resortul presei și propagandă, căruia îi erau proprii alte trăsături, alte forme și metode de muncă. Faptul că a avut de

soluționat nu puține divergențe în teritoriul conducerii P.C.R., unele fiind o prelungire a luptelor fracționiste din perioada precedentă a provocat și mai grave consecințe. Foriș a avut momente de evidentă ezitare, nereușind să găsească căile care să ducă la asigurarea unității de conducere a partidului. Mai mult, el însuși a contribuit la alimentarea și la înăsprirea divergențelor din partid. Recunoscut ca un om dur și nestăpânit în relațiile cu oamenii, a făcut ca unele critici îndreptățite să se transforme în dezavuări publice și etichetări, amplificând, astfel, atmosfera apăsătoare, de neîncredere și suspiciune din sânul conducerii P.C.R.

Toate acestea au condus la izolarea grupului condus de Foriș, apoi, la 4 aprilie 1944, cu înlăturarea lui din funcția de secretar general al partidului. Locul său a fost preluat de o conducere operativă alcătuită din Emil Bodnăraș, Constantin Pârvulescu și Iosif Rangheț.

Întreaga acțiune vizând eliminarea lui Foriș din mișcare a fost perfectată din timp, însă a devenit vizibilă, din vara anului 1943, când așa-zisul activ de partid din lagăre, închisori și din afară, în frunte cu Gh. Gheorghiu Dej, a început campania împotriva lui sub masca „întăririi unității partidului și a capacității sale de luptă”.

Foriș va mai primi, totuși unele misiuni din partea conducerii provizorii a P.C.R., dar, treptat, este eliminat din activitate, l-au fost aduse învinuiri grave pentru fapte pe care nu le-a săvârșit niciodată.

Vina principală pentru aceste încălcări și pentru consecințele tragice ale acesteia îi revine lui Gheorghe Gheorghiu-Dej, Teohari Georgescu, Ana Pauker și Vasile Luca.

A fost arestat la 9 iunie 1945 și asasinat fără vreo sentință judecătorească.

Plenara C.C. al P.C.R., din aprilie 1968 a hotărât reabilitarea lui politică post-mortem.

Sursa: Gheorghe Neacșu, „Foriș Ștefan (1890-1945)”, AT, nr. 17, 4/1997, pp. 220-223